

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MĂINE”

CULTURA DEMOCRAȚIEI RESPECTUL LEGII

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

În contextul afirmării statului de drept - problemă asupra căreia s-a oprit articolul anterior - funcționalitatea vieții democratice este strâns legată de aplicarea consecventă a legilor și supunerea conștiință față de legi. Aceasta presupune și convingerea sau recunoașterea de către majoritatea cetățenilor a supremației legii. Dar această recunoaștere, convingerile și comportamentele generate de ea nu au venit și nu se produc automat, în virtutea faptului că există legi. Convingerile și comportamentele democratice - mai cu seamă la scară socială extinsă - sunt, la rândul lor, consecința nivelului de cultură a democrației, de civilizație a acesteia, în sensul abordărilor din articolele anterioare.

În această ordine de idei, o primă trăsătură, de fapt, suportul esențial al vieții democratice și, implicit, semnul relevant de recunoaștere a culturii democratice îl constituie acceptarea și manifestarea expresă a voinței majorității. Este de domeniul "alfabetului" vieții sociale și politice că principiul fundamental al democrației reale, funcționale, îl constituie deciziile rezultate din majoritatea opțiunilor sau, prin prisma jocului mecanismelor social-politice instituționalizate, deciziile luate cu majoritatea voturilor. Mai explicit - și se pare că datorită prea multor "interpretări" și

"comportamente" voluntariste generate de fenomenele așa-zisei tranziții - provizorat este nevoie a explica sau sublinia în mod repetat destule adevăruri elementare - minoritatea se supune unei decizii, unei legi în virtutea faptului că, într-un sistem democratic real, legea este expresia voinței generale. De altfel, democrația modernă a "șlefuit" dacă se poate spune așa, un set larg de valori general-umane și de practici ale exercitării și garantării lor încât libertatea, egalitatea, drepturile omului, pluralismul nu mai pot fi considerate și "fructificate" în sine, abstract, în afara unor condiții social-economice, a unor condiționări sau restricții sociale convenite, a supunerii față de legi care sunt expresia directă sau indirectă (prin reprezentare) a voinței generale, a majorității. Atașamentul la valorile democratice este și rodul acceptării regulilor jocului democratic, al învățării sociale prin experiența practicii raporturilor democratice, în virtutea cărora cei puțini acceptă verdictul majorității, se supun legilor rezultate din mecanismele pluralismului democratic. Așa cum observă sociologul Chombart de Lauwe, "libertatea nu se exercită în vid, ea se naște din confruntarea cu practica în acțiune, din comunicare, din dialogul cu alți oameni. Totuși, conștientizarea și reprezentarea de sine

permit individului să domine în planul gândirii condiția sa prezentă și să se afirme ca o ființă liberă".

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru ținuta socială

Acad. ȘTEFAN MILCU

Într-un eseu precedent am comentat câteva probleme ale ținutei biologice, cu numeroasele lor implicații în patologie. Omul fiind o ființă bio-somală, nu poate fi, de asemenea, ignorată ținuta socială, nu mai puțin complexă, de astă dată, prin implicațiile ei morale și de comportament, în conformitate cu demnitatea și apartenența la o anumită categorie etnică, ocupațională și religioasă.

O primă componentă o constituie îmbrăcămintea care ne izolează într-o măsură inegală de mediul natural și ne diferențiază de feluritele componente ale mediului social. Componentele sociologice, ale etnologiei și etnografiei sunt cunoscute costumului. Amploarea acestor componente este demonstrată de numeroasele studii antropologice și de exponatele caracteristice muzeelor de specialitate. În epoca contemporană, în costumația orășenească a tinerilor apare și caracterul limitat al decenței, îndeosebi la tinerii care ajung în unele cazuri la exhibiționism al formelor anatomice, cu semnificație estetică sau sexuală.

Ca element comun se situează și ținuta atât de diferențiată de particularitățile personalității.

În finalul acestui vast capitol al ținutei sociale vom aminti de variabilitatea generată de ceea ce s-a numit "modă" care oferă sugestii de masă sub cele mai diferite forme, determinate de interese economice și de complexul psihologic al Noului.

Nu poate fi analizat capitolul vast al ținutei sociale fără a lua în calcul ținuta impusă de categoriile generate de specificul muncii, în care intervin factorii de adaptare și de protecție împotriva riscurilor profesionale.

ÎMPINS PE NEDREPT ÎN UMBRA TĂCERII

ION MIHAIL POPESCU

"În zadar veți ingenunchea și vă veți ruga pe la porțile împăraților, pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata, dar, de a lua voi, fiindcă împărații, domnii și boierii pământului nu dau numai fără aceea ce le smulg poapoarele. Fiți gata, dar, a vă lupta bărbătește, căci prin lucrare și jertfire, prin sângele vărsat poporul dobândește cunoștința drepturilor și datoriilor sale".

NICOLAE BĂLCESCU

**NICOLAE
BĂLCESCU**

*martir
al destinului românesc*

Idea de evoluție (și de revoluție), de care este legată doctrina libertății și împlinirii românului ca ins, cetățean și națiune, în opera lui Nicolae Bălcescu (născut în 29 iunie 1819, mort în 29 noiembrie 1852 și înmormântat în groapa săracilor dintr-un cimitir din Palermo), domină fondul său de simțiri și de gândiri și reprezintă piatra unghiulară a vieții acestui GRAH AL ROMÂNILOR. El nu a vorbit niciodată de o singură revoluție în mersul general al românilor spre desăvârșire, ci de un lanț de revoluții, în care fiecare verigă este un nod al dezvoltării lor în spirală și în care fiecare națiune are a împlini o misiune. Întrucât în drumurile lui spre împlinire, insul, la fel ca dezvoltarea individualității și identității naționale, se re-produce în marea totalitate a omenirii, fiindcă stă - potențial - sub semnul DREPTĂȚII și FRĂȚIETĂȚII care, precedate de EGALITATEA de drepturi și de datorii, alcătuiesc cele trei componente ale LIBERTĂȚII (și UNITĂȚII) NAȚIONALE, el se ridică în UNIVERSALITATE și exprimă, prin esența sa națională, esența UMANITĂȚII. Acolo însă unde a apărut tirania unora asupra altora, în orice formă s-ar fi înfățișat ea, națiunile și omenirea nu sunt libere. Așa că este necesar ca ele să-și împlinescă rostul lor în lume. Revoluția este, astfel, modul de împlinire a omului în lumea omului, iar această întregire radicală (ins, cetățean și națiune) exprimă ideea unei noi rânduiele a omenirii și a națiunilor care o alcătuiesc. Drepturile omului întreg nu sunt drepturile individului natural, ci sunt drepturi umane, pe care numai revoluția națională-totală le smulge trecutului prin forță și le garantează prin lege (însoțite de datorii corespunzătoare).

(Continuare în pag. 5)

**Biserica noastră
ORTODOXĂ
în sărbătoare**

pag. 4

*"Mult e dulce și frumoasă
limba ce-o vorbim..."*

Dar acum, cât o iubim?

Acad. ION COTEANU
pag. 8

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcome
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu
- Prof.dr. Ștefan Lache

- Prof.dr. Gheorghe I. Ioniță
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnic
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firiță
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Ionel Cloșcă
- Prof.dr. Mihai Merfea
- Prof.dr. Mircea Stroia

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Costum de sărbătoare din Săbăoani (jud. Neamț)

nului calculat a inclus 525 de persoane, acesta fiind reprezentativ pentru cele două etape ale cercetării. Marja de eroare luată în calcul a fost $\pm 3,5\%$. Prin investigația psihosociologică efectuată s-a urmărit identificarea unor elemente prin care să contribuim la întregirea adevărului despre originea românească a catolicilor-ceangăi din Moldova. Ne vom referi, în continuare, în sinteză, la principalele concluzii ale acestei cercetări.

I. Denumirea de ceangău

Istoricii unguri s-au trudit, în zadar, să explice cuvântul de ceangău. S-a afirmat, astfel, că ceangăii ar fi secui așezați pe Trotuș, Siret și Valea Bistriței până la nord de Roman. În realitate, catolicii din Moldova, inclusiv ceangăii, nu sunt secui, ci români secuizați, iar aria geografică de răspândire a lor este mult mai mare, cuprinzând și localități din dealurile subcarpatice

religie catolică; uneori, și mai dur, „bozgor”, ce înseamnă străin, fără patrie, venetic. Termenul, de fapt, exprimă o delimitare a maghiarilor față de ceangăi; ceangăii între ei nu-și spun ceangăi!

La întrebarea „Ce știți dv. că sunteți?”, 91% dintre subiecți au răspuns că sunt români, 6,3% - ceangăi și 2,7% - maghiari. Chiar și în sate cum ar fi Luizi-Călugăra (Bacău), care a luat naștere din români secuizați, unguri și sași, unde se vorbește și limba ceangăiască, 92,1% știu că sunt români, 3,3% - ceangăi și 4,6% - unguri. Procente asemănătoare s-au înregistrat și în alte localități.

După originea etnică și limba vorbită, catolicii din localitățile studiate se pot grupa astfel: 1. **români-ceangăi**, o populație de origine română din Transilvania; 2. **români-ceangăi transilvăneni secuizați** (vorbesc limba română și limba ceangăiască); 3. **ceangăi-maghiari (unguri)** care se înregistrează ca maghiari, vorbesc și românește; 4. **români de neam și cu limba**

migrație a avut loc în secolul al XIV-lea, când Dragoș, voievod român din Maramureș, a fost investit de regele Ungariei, Ludovic I de Anjou, cu introducerea mărcii în nord-vestul Moldovei cu capitala la Baia. El a fost însoțit de maramureșeni care au rămas aici. Bogdan, întemeietorul statului independent, cât și mușatinii Petru Mușat și Alexandru cel Bun au creat condiții favorabile activității misionarilor catolici prin stabilizarea românilor transilvăneni în locuri moldovene.

La sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, are loc a **treia migrație** de români și secui, ce își părăsiseră locurile natale din cauza persecuțiilor și asupririlor de tot felul la care erau supuși. Din rândul emigranților au fost recrutați luptători în armatele domnești ale lui Ștefan cel Mare, Petru Rareș și Ion Vodă, care au apărut Moldova împotriva invaziilor turco-tătare. Spre Moldova veneau și negustori ardeleni, îndeosebi brașoveni.

Împărăteasa Maria Tereza întărește paza granițelor de est ale imperiului cu români aduși din Banat, din zona Hunedoarei, și cu secui. Aceștia din urmă au încercat să-i asimileze pe români, folosindu-se de metodele ungarilor. Mai întâi, i-au supus catolicizării, apoi maghiarizării limbii și, în parte, au reușit. Nemulțumirile românilor față de persecuțiile și asuprirea socială și națională din partea autorităților imperiale și a nobilimii maghiare au făcut ca un număr însemnat de români și secui să treacă din Transilvania în Moldova. La acestea se adaugă foametea cumplită și înrolarea cu forța în armată și a tinerilor sub 18 ani. Ca urmare, în a doua jumătate a secolului XVIII-lea, are loc **cea de-a patra migrație** și cea mai mare. Cu această ocazie, au luat naștere, în Moldova, un număr însemnat de localități sătești cu locuitori de religie catolică, de o parte și de alta a Siretului de mijloc și terasei Moldovei: Nisiporești (Zapodia), Barticești, Hălăucești, Gherăiești, Butea, Sagna, Satul Nou (Băra), Tămășeni ș.a. Cei mai mulți migranți erau urmași ai lui Horea, Cloșca și Crișan. Unii dintre aceștia s-au oprit în localitățile Bărgăoani, Talpa, Ruginoaș-Dulcești, zona Neamțului.

Date de arhivă și lucrări publicate ne-au dat posibilitatea să identificăm și români, ajunși în Moldova, expulzați din Transilvania. În chestionarul folosit a fost introdusă și întrebarea: „**Bunicii, părinții, rudele apropiate ce v-au spus că sunteți?**” Statistica răspunsurilor este: român - 93%, ceangău - 7%.

(Va urma)

Sub semnul cercetării științifice la Universitatea „Spiru Haret”

Investigație de-a lungul secolelor: ceangăii - la origini și-n zilele noastre

Prof.dr. MIHAI MERFEA

Tema „**Originea, istoria ceangăilor și catolicismului din Moldova**” a constituit o preocupare de seamă a unor cercetători unguri, maghiari, germani, polonezi, italieni și, nu în ultimul rând, a unor prestigioși oameni de știință români. Unii au comunicat date istorice, lingvistice, etnografice și etnologice care merită a fi luate în seamă, alții au reușit să tipărească lucrări ce nu au nimic comun cu seriozitatea, probitatea și preocuparea pentru a prezenta adevărul istoric pe baza studiului documentelor de arhivă din țară și străinătate. Este regretabil faptul că preinși istorici ai temei s-au pus și se pun în slujba politicienismului și sovinișmului, străduindu-se să demonstreze că populația catolică din Moldova ar fi numai de origine ungurească (maghiară), secuizată, cumăna, ignorându-se total elementul principal autohton, românesc.

Politica falsului continuă. Printre alții, Horvath Antal, în „Strămoșii catolicilor din Moldova” (Presă S.A., Sf. Gheorghe, 1994), prezintă cititorului multe fapte fără acoperire, pline de prejudecăți și

improvizații. La acestea se adaugă încercările U.D.M.R. de a-i racola, ca maghiari, și pe catolicii din Moldova.

Pormind de la această situație, în planul de cercetare științifică al Facultății de Sociologie-Psihologie a Universității „Spiru Haret” (seria din Bacău) a fost cuprinsă tema: „**Ceangăii din Moldova despre ei înșiși**”. La cele două etape ale investigației noastre au participat și studenții Asavei Adrian, Balcoș Mihai, Bibiruș Gabriela, Bica Lorena, Carp Mihaela, Ciobotaru Constantin, Ciobotaru Laura, Dăscă Carmen, Ghițescu Lavinia, Hrișcă Elena, Rusu Dan, Sava Daniela, Silvestru Alina, Cristea Mihaela, Enache Cleopatra, Morariu Iulian, Moraru Ximena, Zuld Florentina, Pascu Felicia, Pascal Doina, Ghinea Loredana, Sorănescu Cristina.

Investigația de teren a fost programată în două etape succesive în perioada de practică a studenților: 1994 și 1995. Ambele etape au fost parcurse. Au fost cuprinse în eșanțon 21 localități, din zona Bacău-Roman-Neamț, cu populație de religie catolică. Volumul eșantio-

(Neamț) și până în zona Baia-Fălțiceni, precum și din colinele Po-dișului Moldo-Basarabean (Roman-Iași). Mulți ceangăi locuiesc în sate din Valea Tazlăului.

Din cercetările efectuate reiese că denumirea de ceangău are două înțelesuri: 1) „csango” vine de la verbul „csangani” din limba maghiară, care, în limba română, se traduce prin a se corci; „csango” înseamnă și grai corcit, ceangăesc. Concluziile noastre dovedesc că „**ceangăii sunt, în cea mai mare parte, români transilvăneni**, care, de-a lungul conviețuirii de sute de ani cu secuii, au preluat cuvinte din limba acestora, au fost siliți să se catolicizeze, păstrându-și limba maternă, portul, tradițiile și obiceiurile strămoșești; 2) „ceangău” înseamnă om venit din altă parte, migrant (nomad), venetic, băjenar, om ce și-a părăsit casa, satul, orașul, țara pentru găsirea unor condiții mai bune de viață sau datorită persecuțiilor religioase sau politice.

Denominația de „ceangău” este considerată o poreclă și cei mai mulți dintre ceangăi o resping, întrucât le-ar fi fost atribuită cu sens peiorativ. Populația mediului în care trăiesc (moldovenii și muntenii) le spun unguri, pentru că sunt de

maternă maghiară; 5. români - ceangăi, care vorbesc românește și sunt de religie ortodoxă.

Prin urmare, denumirea de ceangău este dată unei populații de limbă română, ceangăiască și maghiară, de religie catolică, greco-catolică, ortodoxă, protestantă și neoprotestantă, imigrată din Transilvania în unele localități din Moldova, Muntenia, Oltenia.

II. Dovezi istorice

Prezența românilor transilvăneni catolici, ortodocși, a sașilor și secuilor este legată de mai multe migrații.

Documente de arhivă și cercetări arheologice confirmă existența unui teritoriu la sud-est de Carpați, care a fost locuit din totdeauna de români, organizați din punct de vedere economic, politic, social, cultural și religios. **Prima migrație** a avut loc în secolul al XIII-lea, când Regatul ungar s-a extins iar Bela al IV-lea (1235-1270) s-a îngrijit de refacerea acestuia după invazia tătarilor din 1241; mulți transilvăneni au luat atunci calea munților, așezându-se în Moldova și Muntenia. **A doua**

QUO VADIS REFORMA?

Orientări doctrinare privind viitorul integrării europene

CONSTRUCȚIA FEDERATIVĂ (III)

Dr. GH. ZAMAN

Construcția unui stat federal european se înscrie în contextul doctrinar al integrării ca o a treia orientare importantă privind evoluția în perspectivă mai mult sau mai puțin îndepărtată a UE. Tratatul de la Maastricht reprezintă o etapă în procesul realizării unei constituții europene care să stea la baza statului federal respectiv. Acest tip de stat presupune transferuri ale suveranității naționale, legate de proiectul uniunii monetare și creșterea puterii Parlamentului European (vezi proiectul de constituție europeană în discuție la Parlamentul European).

"Construcția unui stat federal pentru poporul european ar fi singurul mod de a înlătura slăbiciunile fundamentale ale micilor state - națiuni din Europa - afirmă profesorul Wettels - și de a depăși tentativele lor imperfecte și, în final, zadarnice de cooperare interguvernamentală".

Conferința din anul 1996 ar putea reprezenta un pas decisiv către o constituție **realmente federală**, cea a unui sistem politic ce ar putea deveni "Statele Unite ale Europei", subliniază același profesor.

Această strategie ar fi mai necesară ca oricând, după anul 1989, pentru satisfacerea cerințelor internaționale și paneuropene de instituții democratice, eficiente și active, care să prevină o serie de posibile efecte negative în Europa, inclusiv o eventuală "balcanizare" a acesteia.

Conținutul constituției menționate ar trebuie să se conformeze doctrinei federaliste clasice în ceea ce privește **repartizarea verticală a competențelor**. Principiul subsidiarității urmează să fie interpretat în sensul opțiunilor europene: "partea cea mai importantă a resurselor - cel puțin a resurselor publice ale guvernelor centrale - trebuie să fie la dispoziția organismelor care se situează nu la niveluri naționale, ci la nivelul federal european".

Repartiția orizontală a puterii, deciziile executive ale UE urmează să fie luate în cadrul unui sistem parlamentar cu două camere, începând cu Parlamentul European.

Dispozițiile aplicabile **definirii majorității** în Consiliu ar fi întărite și extinse la noi domenii. În opinia susținătorilor acestei doctrine, constituția federală nu privește decât problemele esențiale de bază, principale, ar avea un text scurt, evocator al viitorului și nu va relua decât un număr mic de prevederi ale TUE.

Parlamentul European ar putea deveni factorul propulsor necesar nașterii acestei constituții într-o largă dezbateră deschisă la scară europeană, astfel asigurându-se confortabil legitimitatea constituției respective.

Din criticile aduse Tratatului de la Maastricht, federaliștii au învățat o lecție importantă privind procedurile de urmat în elaborarea preconizatei constituții. Ea nu trebuie negociată cu ușile închise între diplomați, așa cum a fost cazul **Actului Unic** și al **Tratatului de la Maastricht**, ci trebuie să fie procedural ca o

adunare constituantă sui generis, formată din membrii Parlamentului European și ai parlamentelor naționale. Rati ficarea ulterioară și aprobarea acestei constituții vor fi cu atât mai ușoare cu cât parlamentarii respectivi au fost implicați mai mult în procesul de decizie.

Față de statele naționale care își exprimă rezerve în privința Statelor Unite ale Europei, doctrina federalistă propune crearea unui "nucleu dur" de state care sunt în favoarea federalizării și care nu se pot opri din cauza "unei minorități de state obstinate".

Integrarea sub forma unui stat federal este concepută astfel mai degrabă în sensul aprofundării reglementărilor juridice și formulelor instituționale și nu al extinderii numărului de state participante.

Noii veniți din alte zone, în cadrul acestei entități statale, urmează să se supună și nu să se transforme într-un fel de "cal troian" care să blocheze orice reformă constituțională în viitor. În cazul în care "un anumit angajament la federalism este cerut înainte de aderarea unei țări", cetățenii țării respective vor ști în ce fel de Uniune se pregătesc să intre.

Strategia federalistă are la bază ipoteza "**unui popor european**", doritor și capabil să stabilească, față de interesele "înguste" ale oamenilor politici naționali și ale administratorilor, un sistem politic care **servește păcii și prosperității**.

"Un guvern european nu-și va găsi legitimitatea sa deplină decât în condițiile în care constituția este cea a poporului Europei, făcută de el și pentru el, care va duce, în cele din urmă, la crearea unui stat clasic" la nivelul Uniunii, care va garanta solidaritatea între cetățeni. Această viziune animă încă o serie de europeni chiar dacă, pe măsură ce cele două războaie mondiale se afundă în trecut, aceștia devin tot mai puțini numeroși.

Federaliștii reprezintă o opțiune care trebuie studiată în mod serios, în pofida nerăbdării celor care se vor pragmatici și realiști și doresc să elimine "concepții care nu sunt decât utopii sortite să nu se realizeze niciodată".

O asemenea analiză presupune, în primul rând, abordarea complexă a înșeși noțiunii de popor european care nu poate fi contrapusă diversității naționale din Europa, căreia îi corespunde

o multitudine de popoare formate într-un proces istoric îndelungat a căror identitate și perenitate, cel puțin până în prezent, nu au putut fi estomate nici de cele mai temute imperii seculare și nici conglomerate multinaționale care timp de peste 70 de ani au propovăduit înjgheburile unui popor și culturi noi ale sovietelor".

Evident că statul federal în configurația europeană necesită și delimitări teritoriale (până unde se întinde Europa?), la care se adaugă o mulțime de aspecte vizând formele concrete de manifestare ale suveranității, reprezentativității, subsidiarității, justiției sociale și democrației.

Experiența statelor federale, bazate pe compuneri multinaționale de limbi și culturi diferite, cel puțin până acum, după cunoștințele noastre, a relevat fragilitatea istorică a unor astfel de construcții statale care mai devreme sau mai târziu au eșuat.

Din acest motiv, chiar dacă integrarea economică și politică a statelor-națiuni din Europa se va numi "Statele Unite ale Europei", forma federală a acestora va trebui să reprezinte ceva adecvat apropiierii și interdependențelor dintre state și popoare, pe baza acțiunii progresului științific și tehnic contemporan, a armonizării și complementării intereselor naționale, regionale și subregionale, bi și multilaterale și nu un conglomerat impus prin coerciție contraproductivă nu atât pe termen scurt, dar mai ales pe termen mediu și lung.

(Va urma)

Populația României scade continuu

Prețul cel mai ridicat plătit tranziției

Prof.dr. L. TÖVISSI

Din numeroasele studii elaborate în cadrul diferitelor organisme de specialitate ale Organizației Națiunilor Unite se desprinde concluzia necontestată că din circa 5.525 milioane de locuitori ai Terrei, peste 1 miliard trăiesc în sărăcie. Acest fapt (dacă vrei, statistic) are impact definitoriu asupra stării actuale economice, sociale și politice a lumii. Astfel, demografia - dintr-o preocupare odinioară abstractă, teoretică - se transformă într-o problemă de cel mai general interes. De la o zonă geografică la alta, de la o țară la alta sunt diferențe foarte mari, însă nici o națiune, în era interdependențelor tot mai puternice, nu poate ieși din cadrul general, dat în mod obiectiv. Aproape jumătate din săracii lumii trăiesc în Asia meridională, unde se concentrează aproape un sfert, 22 la sută, din populația mondială. În Africa Sud-sahariană, de dimensiuni mai reduse, sărăcia este și mai adânc polarizată.

Cele mai multe economii sărace sunt, în același timp, și suprapopulate. Acesta este un cerc vicios: nu sunt sărace numai din cauza suprapopulării, nici suprapopulația nu rezultă numai din sărăcie. Cele

doă "nenorociri" evoluează paralel, simultan, ca efect al subdezvoltării generale, în primul rând economice, dar și sociale și politice.

În aceste țări, procesul demografic evoluează intens. Există o ridicată natalitate, dar și mortalitate. Însă prevalează prima, de unde rezultă o creștere rapidă a populației, așa numita "explozie demografică", și, totodată, o perpetuare, dacă nu adâncire, a sărăciei.

O dată cu aceasta, la polul opus, au apărut și țări unde populația este în regres, se diminuează. Dintre acestea fac parte și unele țări foste socialiste, în curs de tranziție la economia de piață liberă și la democrație politică. În acest șir se înscriu Bulgaria, Letonia, România, Federația Rusă, Ucraina, Ungaria și altele.

În țara noastră, sporul negativ al populației, potrivit datelor oficiale elaborate de Comisia Națională pentru Statistică, a apărut începând cu 1992. După cum se știe, sporul negativ înseamnă diminuare. Deci, din 1992, populația României se micșorează. Fenomenul se agravează de la an la an. Peste tranziția demografică (ceea ce înseamnă modificarea comportamentului demo-

grafic prin trecerea de la unul tradițional la altul modern) s-a suprapus tranziția, pe care o trăim după revoluția din decembrie 1989 și care transformă în toate articulațiile sale viața noastră. Această suprapunere a determinat (rămâne ca istoria să spună în acest sens ultimul cuvânt) înrăutățirea accentuată a proceselor demografice. Acestea progresează în general destul de lent, datorită puternicei inerții a comportamentului oamenilor față de propria lor reproducere: nașteri, căsătorii, divorțuri etc. Părăsirea acestei lumi se face pe cale naturală, aceea a decedului din cauze biologice. De aceea tendința viitoarei evoluții demografice este consecința directă a stării actuale, dar și cea indirectă a stărilor anterioare. Fără a abuza de informații cifrice, ne vom referi, pe baza datelor oficiale, la evoluția principalilor indicatori demografici ai României (în raport cu teritoriul actual).

Tranziția demografică definită prin reducerea ratei de natalitate, de mortalitate și a sporului natural s-a manifestat încă din perioada interbelică, după 1930 (an de recensământ al populației), cu perturbări foarte serioase, determinate de crizele economice și politice, de pregătirile pentru al doilea război mondial, de anii de după război (cu o anumită compensare a nașterilor ce nu au putut avea loc în anii de război), de perioada revoluției socialiste. Instaurarea treptată și apoi înăsprirea dictaturii totalitare au provocat o reacție corespunzătoare a populației: restrângerea natalității. Place sau nu place, există sau nu curajul de a vedea lucrurile așa cum au fost și cum sunt, națiunea română a răspuns la politica vremii prin comportamentul său demografic: în condițiile create și-a pierdut motivația de a se înmulți. Acest lucru, sesizat la timp de specialiști, a dus la faimosul decret

de interzicere a avortului. Efectul de surpriză a durat 1-2 ani, după care cuplurile conjugale au învățat cum pot preveni conceperea de copii nedorți. Înăsprirea sancțiunilor punitive a stopat - dar tot numai temporar - declinul natalității. După revoluție, cu libertatea recâștigată, rata de natalitate - pomită pe panta tendinței descrescătoare - s-a redus sub nivelul ratei de mortalitate, rezultând de aici sporul negativ.

În ceea ce privește rata de mortalitate, datorită progreselor în ocrotirea sănătății și în asistența socială, s-a redus sistematic de la aproape 20 promile la circa 10 promile. Între timp, ca rezultat al acestor două procese - natalitate și mortalitate - și mai ales în urma prelungirii duratei de viață, a apărut un nou fenomen, cel al îmbătrânirii populației. Cum este normal, rata de deces - în cazul unei populații cu ponderea tot mai mare a bătrânilor - crește și ea. Această tendință este manifestată la noi de la începutul anilor '80.

Ca urmare a tuturor acestor procese, la început se încetinește creșterea numărului total al populației. Începând cu 1970, creșterea populației s-a încetinit, iar din 1992 a început să descrescă, într-un ritm accelerat, ca perspectiva sumbră de agravare progresivă a diminuării numărului locuitorilor țării.

S-au deteriorat și ceilalți indicatori sociodemografici. După saltul din 1990 la 192,7 mii cupluri (cu aproape 32 de mii mai multe decât în 1985), scade sistematic numărul de căsătorii, ajungând la 161,6 mii în 1993. Iar dacă tinerii între 20-30 de ani (care formează o cohortă numeroasă născută după faimosul decret) nu se căsătoresc, nu pot apărea nici copii legitimi. Paralel s-a intensificat divorțabilitatea. În 1993, la 161,6 mii de căsătorii au revenit 31,2 mii de divorțuri. S-a redus la circa jumătate rata de fertilitate (număr de copii născuți vii, în medie, de 1000 de femei la vârsta între 15-49 ani). Durata medie de viață nu mai crește, stagnează la nivelul din anii 1970, în jur de 69,5 ani, în timp ce în țările bogate se apropie de 80 de ani. La bărbăți durata de viață chiar a scăzut ușor. Mortalitatea infantilă (decese până la 1 an), deși se observă o ușoară îmbunătățire, se menține la nivel ridicat, de 23,3 la 1000 de copii născuți vii (în 1993) față de 4,4% în Japonia și 5,4% în Suedia. Or, acesta, alături de alți indicatori sociali, ca rata de creștere a populației, speranța de viață la naștere, subalimentația copiilor, gradul de încadrare în școala elementară a copiilor, analfabetismul, încadrarea în muncă a femeilor etc., definește calitatea vieții într-o societate dată.

Înclin să cred, chiar să mă conving tot mai mult, că întregul nostru comportament demografic este un răspuns, o reacție spontană, de masă la înrăutățirea generală a condițiilor de viață. Aceasta are loc în cadrul general creat de politica de tranziție la economia de piață și de democratizare a societății. Au apărut deja cărți serioase care evaluează lucid efectele tranziției sub titluri ca "Tranziție prin criză", "Tranziție în folosul cui?" etc. Procesele demografice negative care au apărut și care, din păcate, se agravează, în ultima instanță reprezintă "costuri ale tranziției". Nu costuri materiale-bănești, ci costuri irecuperabile, valori iremediabil pierdute, de vieți omenești. Ele au implicații directe asupra viitorului națiunii române. Este nevoie deci de o politică demografică de lungă perspectivă în stare să redreseze situația gravă în care ne aflăm în prezent.

BISERICA NOASTRĂ ORTODOXĂ ÎN SĂRBĂTOARE

Creștinismul - "floarea răsărită din sărăcimea Imperiului Roman" (Mihai Eminescu) - este, în ramura lui ortodoxă, cultul cel mai vechi, cel mai numeros și cel mai răspândit cult religios de pe teritoriul României. Geneza lui pe teritoriul românesc reproduce, în liniile mari ale Istoriei Românilor, etnogeneza poporului român, idee formulată și argumentată, prima oară, de Vasile Pârvan, în 1911, în studiul *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*. Ortodoxia s-a întemeiat pe sistemul de învățături al creștinismului, iar bisericile ortodoxe de pe teritoriile statelor medievale, păstrând unitatea canonică, unitatea dogmatică și unitatea de cult cu Biserica Răsăriteană, creată în urma Marii Schisme de la 16 iulie 1054 între Roma și Constantinopol, s-au alăturat puterii de stat și au contribuit, prin reprezentanții lor de seamă, la consolidarea conștiinței de neam și la luminarea poporului român. Eficiența lor trebuie înțeleasă și reținută în funcție de nevoile neamului și în raport cu meritele și talentele personalităților care le-au pus în mișcare.

Conștiința religioasă a românilor - parte componentă a conștiinței de neam

I.P. TISMANA

Însemne ale unei puternice spiritualități

În secolele IV-XVI au circulat pe teritorii românești numeroase scrieri patristice, însoțite de tâlcuiri originale, pe care dr. Nestor Vornicescu, harnic slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, le-a pus la îndemâna conștiinței publice într-un volum masiv în 1984 și care reconstituie o spiritualitate religioasă puternică, timp de 12 veacuri.

Cultura medievală românească reprezentată, îndeosebi, prin cărți religioase, a înregistrat vechi traduceri de texte bisericești, în care conștiința religioasă a românilor - parte componentă a conștiinței de neam - și-a găsit o temelie morală puternică în Sud-estul european, cum sunt, bunăoară, *Evanghelia*, *Psaltirea* și *Faptele Apostolilor*, din secolul al XVI-lea, în câte două traduceri cuprinse în *Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Voronețeană*, *Codicele Voronețean*.

Tiparul a ajuns în Țara Românească prin ieromonahul Macarie în primii ani ai secolului al XVI-lea. Acest ieromonah tipărise în orașul Cetinie - capitala Muntenegrului - 6 cărți în limba slavonă între anii 1493-1496. După o părăsire prin Veneția, determinată de represalii turcești în Balcani, Macarie a ajuns în Țara Românească, unde, cu sprijinul voievodului Radu cel Mare, a înființat, probabil la Târgoviște, o tipografie cu litere chirilice, a treia de acest fel din Europa, după cea de la

Cracovia și după cea de la Cetinie. În 1508, el a tipărit *Liturghierul* - prima ediție a acestei cărți în limba slavă, tipărită în Țara Românească. În 1510, el a tipărit *Octoihul*, iar în 1512 - *Tetraevangheliarul*. Activitatea tipografică a fost reluată în Țara Românească în 1545, când Dimitrie Liubavici - originar din Serbia, în timpul domniei lui Radu Paisie, a tipărit "în cetatea de scaun Târgoviște" un *Molitvelnic* cu o "Anexă" = *Pravilă a sfinților apostoli și a sfinților preacuvioși părinții noștri și celui de al șaptea Sobor: despre preoți și despre mireni*, socotită ca prima carte de norme de drept canonic tipărită pe teritorii românești.

O contribuție de seamă la înmulțirea traducerilor și tipăririlor a avut-o în Transilvania Filip Moldoveanu - cel dintâi tipograf de origine română. "Philippus pictor" a întemeiat prima tipografie cu litere latine din Transilvania (Sibiu), între 1521-1554. A tipărit în limba română, cu litere cirilice, un *Catehism* (1544), un *Tetraevanghel* (1546) în slavonă și un *Tetraevanghel* slavon-român (între 1551-1553), despre care s-a spus că este prima tipăritură bilingvă, necesară pentru cunoașterea textului *Bibliei* de către credincioșii ortodocși români. Cu Filip Moldoveanu a început seria tipăririlor în limba slavonă, care vor continua în a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

Cel mai vestit tipograf român din secolul al XVI-lea a fost Coresi, originar din Târgoviște. A lucrat vreme de 30 de

ani la Târgoviște și la Brașov. A tipărit la Brașov, între 1556-1557, ajutor de Oprea

logofătul (colaborator al lui Dimitrie Liubavici, la Târgoviște) un *Octoih* slavon, destinat ortodocșilor din cele trei țări române. *Octoihul* avea pe frontispiciu stema Țării Românești și amintea de domnitorii Alexandru Lăpușeanu al Moldovei, Pătrașcu cel Bun al Țării Românești și de principele Ioan Sigismund Zapolya al Transilvaniei.

Întors la Târgoviște, diaconul Coresi a tipărit, ajutorat de 11 colaboratori, un *Triod-Pentecostar*, în limba slavonă (1557-1558). Un merit con-

tabil al lui Coresi îl reprezintă tipărirea unor cărți în limba română: *Întrebare creștinească* (1559), *Tetraevanghel românesc* (1560-1561), *Apostol* (= "Praxiu", 1563), *Tâlcul Evangheliei* (1564), *Psaltirea* (1570), *Liturghierul* (1570), *Evanghelia cu învățături sau Cazania* (1581). Tâlmăcirile lui Coresi s-au răspândit, prin grija preoților, boierilor și credincioșilor, în toate colțurile locuite de români, întărindu-le conștiința ortodoxă, parte componentă a conștiinței de neam, folosindu-se de manuscrise românești vechi, pe care le-a îndreptat, înlocuind arhaisme și provincialisme cu expresii și noțiuni latine, întrebunțate în Țara Românească, în Moldova și în Transilvania. El a deschis astfel drumurile limbii literare române, grăbind procesul de înlocuire a limbii slavone din ritualurile bisericilor ortodoxe și din cancelariile domnitorilor și dregătorilor lor.

Tipărirea de cărți bisericești în limba română a fost continuată, ceva mai târziu, în Țara Românească (*Evanghelia învățătoare*, 1642, *Învățături*, 1642, altă *Evanghelie învățătoare*, 1644, *Pogribania preoților*, 1650, *Mystirio sau sacrament*, 1651, *Îndereptarea legii*, 1652, *Târnosanie*, 1652, *Cheia înțeleșului*, 1678, *Liturghie*, 1680, *Evanghelia*, 1682, *Apostol*, 1683). În Moldova sunt demne de menționat, cu caracter enumerativ, *Șapte taine* (1644), *Răspunsurile mitr. Varlaam la*

Catehismul calvinesc, 1645, *Pravilele împărătești*, 1646, *Dumnezeiasca liturghie*, 1679, *Psaltirea dențeleș*, 1680, *Molitvelnic dențeleș*, 1681, *Viața și petrecerile sfinților*, 1683, *Liturghie și rugăciuni*, 1683, *Octoih, Parimiile*, 1683 - toate de la 1679 până la 1683 sunt semnate de mitropolitul Dosoftei. În Transilvania, unde în 1582, se tipărise, la Orăștie, *Palia* ("Facerea" și "Teșirea"), se înmulțesc tipărirea, cu deosebire la Alba Iulia. În 1640 a apărut aici *Catehismul calvinesc*, cu scopul de a face prozelitism în rândurile ortodocșilor. Întrucât un exemplar al acestei scrieri a ajuns în mâinile mitropolitului Varlaam, care a constatat că "era plin de otrăvă sufletească", renumitul mitropolit moldovean a redactat *Răspunsul la Catehismul calvinesc*, aprobat de un Sobor ținut la Iași (1644) și tipărit în 1645. În 1641 a apărut la Alba Iulia *Evanghelia cu învățături*, iar în 1648 - *Noul Testament* de la Alba Iulia, sub îngrijirea mitropolitului Simion Ștefan. Biruința gândului românesc în toate statele române medievale era necontestabilă. Punctul culminant al acestei serii de cărți românești îl formează - după constatarea lui G. Călinescu (1941) - *Biblia* de la București, datorată lui Șerban Cantacuzino (1688), "care este pentru limba română ceea ce este pentru cea germană *Biblia* lui Martin Luther".

Drumul spre învățământul modern românesc

Școlile în care s-au predat primele învățături și s-au transmis și cunoștințe laice, îndeosebi morale, au fost organizate și au funcționat pe lângă biserici și mănăstiri ortodoxe. Vestite sunt, în privința aceasta, Școala de pe lângă

Biserica "Sfântul Nicolae" din Șcheii Brașovului, înființată în secolul al XVI-lea, Școala de pe lângă Biserica "Sfântul Gheorghe Vechi", înființată în București în același secol, apoi, mai târziu, școlile de pe lângă mănăstirile Putna și Trei ierarhi, Academia "Sfântul Sava" din București, alte școli de pe lângă alte centre mitropolitane sau episcopale ortodoxe. Textele bisericești au reprezentat, la început, manualele de bază din aceste școli, iar dascălii școlilor au fost preoți și cântăreți care au dat elevilor, după puterile lor, lumină din lumina cărților și din experiențele lor proprii, împletind dragostea morală a tezelor bisericești cu dragostea față de neam și față de patrie, însuflându-le ideea vechimii și continuității românilor în spațiul carpato-danubiano-pontic. Un număr însemnat de clerici, scriind sau tipărind manuale sau alte tipuri de lucrări utile bisericii, învățământului în limba română și conștiinței de neam, adaugă meritelor înaintașilor lor (domnitori, clerici și boieri) fapte de biruință a gândirii și simțirii românești în epoci străbătute prin "calea răutăților", pe drumurile lor spre epoca modernă și contemporană. De la mitropolitul Iacob Putneanu, care a tipărit în timpul vijeliei fanariote, în 1755, un **Bucvar** (= Abecedar) pentru instruirea copiilor în primele clase și care a fost nevoit să se retragă din scaunul mitropolitan al Moldovei pentru că nu voise să ridice blestemul rostit, prin Sobor, tuturor domnitorilor care **ar încerca să reintroducă văcărul** asupra moldovenilor până la mitropoliții Veniamin Costachi și Andrei Șaguna, care au sporit capitalul didactic al școlilor românești cu lucrări originale (unele traduse și prefațate, în care erau strecurate idei naționale ale etnospiritualității românești), **drumul care a dus spre învățământul modern românesc a fost bătătorit de mulți cărturari neobosiți**. Unii dintre ei (și nu au fost puțini) au fost totodată personalități bisericești și personalități românești. Domnitorii statelor române medievale au folosit forța creștinismului ca forță morală și politică, iar reprezentanții de bază ai ortodoxiei românești au știut să împletească interesele și scopurile religiei și bisericii cu interesele și scopurile statului și ale neamului, deosebindu-se astfel de clericii din alte părți ale omenirii, care au subordonat puterilor lor religioase și bisericești puterea de stat. Respectul moral datorat lor este de netăgăduit în România de azi și, mai ales, în România de mâine. Altfel, interpretările se încălcesc și e greu, dacă nu peste puțină, să se găsească un Fir al Ariadnei în labirintul etnospiritualității românești, iar patrimoniul național al românității ar fi păgubit de multe monumente ale sale.

Bălcescu și urmașii lui x)

Peste două, trei zile va ieși de sub tipar **Istoria lui Mihai Vodă-Viteazul** de Nicolae Bălcescu.

Se știe neobositul zel, cu care acest bărbat plin de inimă și înzestrat de natură c-o minte pătrunzătoare și c-o fantezie energetică, au lucrat la istoria lui Mihai-Vodă. Din sute de cărți și documente el a cules c-o adevărată avarie pentru gloria nației românești, toate colorile din relații și notițe, cu cari apoi

x) "Timpul", I, 1877, nr. 265, 24 noiembrie, p. 3.

au zugrăvit acea icoană măreață, din care figura Voevodului românesc iese în prosenciu, vitejească și mândră și vrednică de a se coborî din strălucita viță a Basarabilor.

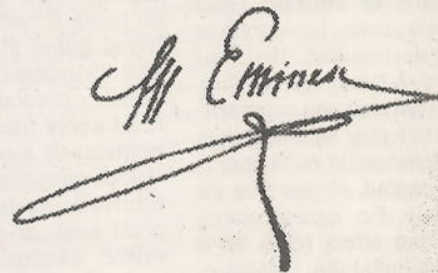
Limba lui Bălcescu este totodată culmea, la care au ajuns românimea îndeobște de la 1560 începând și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alecsandrii, Const. Negruzzi, Donici și care astăzi e aproape uitată și înlocuită prin "pășareasca" gazetarilor. Deși Bălcescu se întemeiază pretutindena pe izvoare și scrierea lui e rezultatul unei îndelungate și amănunțite munci, totuși munca nu se bagă nicăieri în samă, precum în icoanele maestrilor mari nu se vede amestecul amănunțit de vâpșe și desemnului îngrijit linie cu linie. O neobicită căldură sufletească, răspândită asupra scrierii întregi, topește nenumăratele nuanțe într-un singur

întreg și asemenea scriitorilor din vechime, el îi vede pe eroii săi aievea și-i aude vorbind după cum le dictează caracterul și-i ajunge mintea, încât toată descrierea persoanelor și întâmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-și fi îngăduit a întrebuița undeva izvodiri proprie ca poezii.

Nicolae Bălcescu e de altminteală o dovadă, că limba românească pe vremea lui și înainte de dânsul era pe deplin formată și în stare să reproducă gândiri cât de înalte și simțiri cât de adânci, încât tot ce s-a făcut de atunci încoace în direcția latinizării, franuzizării și a civilizației "pomădate" a fost curat în dauna limbei noastre. (...)

Facă-se această scriere evanghelia neamului, fie libertatea adevărată

idealul nostru, libertatea ce se câștigă prin muncă. Când panglicarii politici care joacă pe funii împreună cu confracții lor din Vavilonul de la Seina, se vor stinge pe rudă pe sămânță de pe fața pământului, când pătura de cenușeri, leneșă, fără știință și fără avere va fi împinsă de acest popor în întunericul ce cu drept i se cuvine, atunci abia poporul românesc își va veni în fire și va răsufli de greutatea ce apasă asupra lui, atunci va suna ceasul adevăratei libertăți. (...)

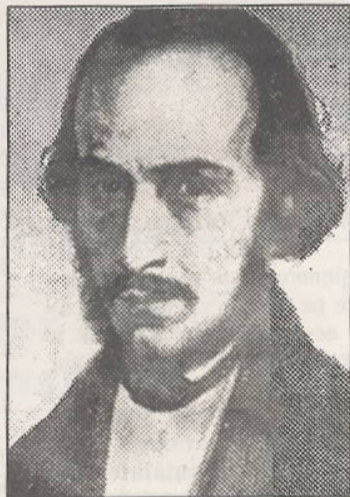
NICOLAE BĂLCESCU martir al destinului românesc

(Continuare din pag. 1)

Istoria - "cartea cea dintâi a unei nații" - i-a dovedit lui Nicolae Bălcescu că drumul românilor spre împlinire a parcurs mai multe etape sau evoluții istorice. Prima a început o dată cu transformarea Daciei în provincie romană și s-a terminat în secolele XIII-XIV, o dată cu întemeierea statelor medievale românești. A doua cuprinde secolul al XIV-lea și se încheie la sfârșitul domniei lui Mircea cel Bătrân și a lui Alexandru cel Bun. A treia etapă în dezvoltarea românului ca ins, cetățean și națiune a început pe la jumătatea secolului al XV-lea și s-a terminat la începutul secolului al XVII-lea. A început cu pierderea libertății din afară a țării, marcată în Țara Românească de tratatul încheiat între Mircea cel Bătrân și Baiazid (1393), în urma căruia suzeranitatea Porții Otomane a dobândit teme juridic, iar luptele dintre partidele boieresti și între ele și domnitori) au scos la iveală două principii: **principiul libertății** (privilegiul boierilor) și **principiul autorității** (apropiat de domnitori). În principiul libertății pe care îl întru-chipa boierimea, Nicolae Bălcescu vede triumful forței (= "silei") prin mijloace economice, de jefuire sistematică a țărănimii, iar în principiul autorității - puterea nemărginită a domnitorilor, în luptele lor cu aristocrația din statele medievale românești. **Interesul, nevoia și sila**, pricini care au stins egalitatea străbună de drepturi și de stare în statele române medievale, au dus, în socotința lui Nicolae Bălcescu, la desăvârșirea sistemului feudal, deschizând drumul șerbii complete, radicalizat în etapa a patra a evoluției românilor, marcată de numele a doi martiri ai cauzei naționale: Mihai Viteazul și Tudor Vladimirescu. "De atunci, de la Mihai Viteazul, țeara se împărți în două tabere vrăjmașe, având interese impotrivite. De atunci poporul se făcu nesimțitor la glasul domnului și al boierilor, nu mai vru a se jertfi pentru patrie și pentru libertate, de care el nu se poate bucura, și țeara în loc de a se înălța, merse cu grabire spre scădenie. Timpuri nenorocite o copleșiră în urmă".

Astfel, clasa boierilor, nobilă în fapte eroice și în pilde exemplare de jertfire altădată, se prefăcuse, treptat, începând cu domniile lui Matei Basarab și Vasile Lupu, în clasa superpusă, concentrând în mâinile ei toate drepturile politice, organizând **statul boieresc** și transformând rânduielile economice în rânduieli ale unei caste înrobitoare. "Poporul se

degradează prin robie și sărăcie ca și boierii prin bogăție și asuprire. Țeara slăbește și turcii se folosesc de ocazie spre a-i călca și a-i hrăpi drepturile. Soțietatea întreagă se află atunci alcătuită pe un șir de clase și individualități, fiecare cu privilegiul său. Mare și monstruoasă clădire de tiranii, puse una asupra alteia și toate rezemate și apăsând pe popor, pe țaranul muncitor! Cine va zdrobi această

tiranie? Cine va nimici această clasă de apostazi care, ieșind din sânul poporului, robi pe frații și părinții lor și batjocorî omenirea?"

Această "clasă de apostazi" își va împuțina averile, puterile și orgoliile în epoca fanariotă. "Un veac de apăsare și jertfire, de corupție și degradare, de slăbiciune și apunere a naționalității începe pentru români".

Epoca fanariotă a radicalizat procesul de însărcinare a țaranilor și, mărind jaful și asuprirea, a legat și mai mult, cu mici excepții, pe posesorul forței de muncă de posesorul pământului. Ea a intensificat și procesul de decădere boierimii. Sub fanarioti, grecii au dobândit, întâi, rangul de boierie și, în această calitate, șireți și vicleni, i-au atârnat pe țărani împotriva boierilor chinători. În conflictul de interese cu boierii pământeni, domnitorii fanarioti au sprijinit, de regulă, pe boierii fanarioti sau fanariotizați prin căsătoria fiicei unui boier pământean cu un boier fanariot care devenea, pe această cale, **boier român**. "Veacul de tină fanariotă" (=Mihai Eminescu) a avut, pe lângă consecințele lui negative (jefuirea forței de muncă a țaranului român, proceduri noi de înăvuiere, goana după zile de clacă, dezagregarea marii boierimi pământene - prin decădere

ei în clasă inferioară din punct de vedere social - clasa țaranilor-neamuri, depopularea statelor românești, altele), o urmare pozitivă: **revoluția condusă de Tudor Vladimirescu**. Ea a avut caracter național și social, fiindcă libertatea socială nu-i cu puțință fără libertatea națională. "Ce strigă la 1821 poporul român, acum în picioare și deșteptat? Poarta călcăse drepturile țării; poporul cere să le consfințească din nou; Fanarioții și ciocoi prădaseră un veac țeara; poporul cere ca puterea să se ia din mâinile lor, ca tot românul să fie liber; într-un cuvânt cere ca statul să se facă românesc, cere domnirea democrației". "Vladimirescu avu norocirea de a purta glasul în numele poporului și a personifica deșteptarea lui, avu încă norocirea de a-și da viața pentru credința sa și de a fi ucis de acești fanarioti, pe cari și după moarte-i umbra lui urmează a-i mătura din țeară. Căci revoluția nu moare cu dânsul, și turcii, care intervin în țeară, cu toate împotrivirile Rusiei ce de mult proteja pe fanarioti, iau puterea din mâna lor; dar în loc de a o încredința poporului, o lasă în mâna ciocoiilor și ciocoi, spre recunoștință, trec la 1828 în partea rușilor, ridicând țeara în contra turcilor". De lauciderea lui Tudor Vladimirescu începe în istoria românilor altă etapă de **re-naștere națională**. Ea este umbră de tina muscalilor care de la Petru cel Mare urmăreau, prin motivări ipocrite, cotoipirea Principatelor Române. Prin Tratatul de la Adrianopol (14 septembrie 1829) cele două principate trec sub "protectoratul" Rusiei, vreme de 10 ani, până la plata despăgubirilor de război de către turci. **Sublima Poartă "renunță"** la dreptul ei ca "suzeranitate" - prevăzut în **Capitulații** - în schimbul păstrării autonomiei principatelor și garantării ei, ca să primească un tribut anual fix.

Prin alianța dintre cei doi vulpoi politici, pătrunderea rușilor în cele două principate este foarte ușurată, iar numele Rusiei de "protector" al românilor era "dreptul" lor de a se amesteca în treburile lor lăuntrice. Dovada radicală o reprezintă **Regulamentul Organic** - primul cod juridic al noii rânduieli politico-sociale - care, pe lângă principii folositoare (despărțirea puterilor în stat, libertatea negoțului, introducerea regimului parlamentar, de exemplu), rămâne un cod pilduitor de sărăcire completă a mulțimii poporului în favorul ciocoiilor vechi și noi și de de-românizare. "Regulamentul Organic de la 1831, care desființează reforma lui (Constantin) Mavrocordat și se pune în locu-i, e contractul care robește țeara ciocoiilor și pe ciocoi muscalilor".

Astfel, revoluția română de la 1848, integrată fluviului revoluționar european, dar determinată de opt-sprezece "veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși", urma să sfârșească privilegiile și servituțiile de până atunci și, înlăturând **Regulamentul Organic**, să dezvolte **s i n t e z a de la 1821**. "Acum nu era de ajuns a voi numai ca statul să se

facă românesc, trebuia încă a dezlega problema sărăciei poporului, a da o altă organizație proprietății, baza soțietății, a bogăției și fericirii publice. Zdrobind Regulamentul care monopolizează statul, proprietatea pământului și capitalul în mâinile ciocoiilor, era neapărat a proclama democratizarea statului prin improprierea țaranilor și a capitalului, prin instituțiile de credit organizate de stat. De aici nevoia de a opera o revoluție democratică și soțială. Astfel fu programul revoluției de la 1848".

În "ochirea istorică" asupra românilor vede Nicolae Bălcescu drumul în spirală al dezvoltării lor, iar prefacerile succesive de la statul domnesc sau absolut la cel boieresc sau aristocratic, urmate de cel fanariot sau **orășenesc** și de cel ciocoiesc sau **biurocrat** deschideau drumurile statului românesc sau **democratic**, care impunea "întregirea românului, vecinul, serful veacului de mijloc, în drepturile sale de om, de cetățean și de nație".

Revoluția de la 1848 nu a împlinit această misiune. Ea va fi rodul altei revoluții - **revoluția națională**. "Revoluția viitoare nu se mai poate mărgini a voi ca românii să fie liberi, egali, proprietari de pământ și de capital, ci frați asociați la fața unui progres comun. Ea nu se va mărgini a cere libertatea dinlăuntru care este peste puțină a se dobândi fără libertatea din afară, libertatea de supt domnirea streină, ci va cere unitatea și libertatea națională. Deviza ei va fi **Dreptate, Frăție, Unitate**. Ea va fi o revoluție națională".

Românilor le-a rămas de la Nicolae Bălcescu un text memorabil, tragic și sublim în același timp, de un farmec tulburător. Esența acestui testament moral și politico-social este rezumată în fragmentul următor: "Sufletu-mi te slăvește încă, înzeiță libertate, și, deși oamenii sângiuilor au învelit cu maramă neagră dulce fața ta, cred că va veni, fericită, ziua izbândirii, când omenirea întreagă se va scula spre a sfârși acest vâl, și dușmanii tăi se vor împietri la vederea soarelui tău de lumină; atunci nu va mai fi nici un rob, nici nație roabă, nici un stăpân pe altul, ci domnia Dreptății și a Frăției! Aceste cuvinte ce-am dat de deviză nației mele vor domni lumea; atunci toți românii vor fi una, liberi și frați! Vai! Nu voi avea noroc a vedea această zi, deși eu asemeni am muncit și am pățimut pentru dreptate și cel din urmă al meu cuvânt, va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă!".

Ecourile acestor cuvinte, rostite în 1852, cu puțină vreme înainte de a muri, vor străbate veacurile ce vor veni și vor reprezenta, cu siguranță, nucleul unității axiologice a românilor în drumul lor spre întregire, în drepturile lor de oameni, de cetățeni și de națiune întrucât, vorba lui Nicolae Bălcescu, ei "sunt o nație foarte nobilă, care nu putu suferi alt guvern decât cel întemeiat pe caracterul național, cel care organizează egalitatea, adică democrația".

RESPECTUL LEGII

(Continuare din pag. 1)

În societatea românească de astăzi, confruntarea cu "practica în acțiune", comunicarea și dialogul social - pentru a relua expresiile sociologului - arată însă că există serioase curențe în perceperea, aplicarea și respectul legilor. În primul rând, sunt destui cei care, prizonierii voluntarismului de "tip nou", nu respectă decât legile care le convin, când le convin și numai partea care le convine, mai direct spus care le satisface interesele de moment. Ba chiar s-au arătat și "teoreticieni" susținând că indivizii sau reprezentanții politici puși în minoritate de jocul democratic nu ar mai fi liberi, încercând să justifice pe această cale fie nerespectarea unei legi sau alteia (cum ar fi Legea învățământului, "interpretată" de lideri ai U.D.M.R.), fie teza că o lege votată de majoritate nu-i privește pe cei care au votat "contra". S-a încercat acest "procedeu" chiar față de Constituție, declarată de unii "constituția celorlalți", dar folosindu-se de prevederile ei pentru a-și revendica sau impune anumite interese.

Desigur, trebuie ținut seama că, așa cum remarca sociologul mai înainte invocat, "din punct de vedere obiectiv, interesele sunt exprimate de avantajele pe care indivizii ori grupurile le obțin în urma unei situații, a unei acțiuni, a unei alianțe, a unei afaceri, a unui plasament finan-

ciar. Ele sunt marcate de utilitate", existând "interese de apărare și interese de atac". Se poate, astfel, trage concluzia că în comportamentul psiho-social față de legi, în pozițiile publice ale diverșilor "actori sociali" ai tranziției, precaritatea culturii democratice dar și prevalența intereselor individuale sau de grup generează o multitudine de comportamente subiective, poziții disfuncționale în raport cu mersul vieții democratice care nu poate fi compatibilă cu anarhia și bunul plac. Aici își spun însă "cuvântul" și partizanatul politic, preocuparea sau interesul unora (indivizi sau grupuri politice) de a-și impune propria voință, adesea prezentată "voință a tuturor", voința generală. În acest sens, ar putea fi invocate multe exemple concrete din perioada de după 1989 când o serie de schimbări sociale au fost cerute sau impuse ca fiind ale poporului, ale țării, fără ca aceasta să fi fost adevărat sau pe de-a-întregul adevărat. Este suficient a reaminti restituirea populistă a fostelor "părți sociale" în industrie sau distribuție, la propria, a proprietății obștești în agricultură sub pretextul luptei împotriva "colectivismului comunist", gesturi care, cum s-a constatat relativ repede și se resimte grav și acum, au decapitalizat și devitalizat bazele productive ale industriei și agriculturii românești. Incontestabil că o schimbare era necesară, chiar

una radicală, dar nici o schimbare nu este benefică dacă, îndeosebi în sfera producției materiale, lichidează totul și nu pune nimic în loc. Amestecul patimilor politice și înțelegerea deformată a democrației au dat, în unele cazuri și domenii, "apă la moară" altor interese decât cele generale, naționale, iar consecințele social-economice negative în loc să se diminueze s-au multiplicat. Diversele schimbări pun astfel în evidență legăturile de necontestat dintre democrație, interese și nevoia reglementării prin lege a comportamentelor și relațiilor socio-umane, respectul legii fiind o componentă intrinsecă a maturizării vieții democratice.

În spiritul și în sensul considerentelor de mai sus este discutabilă poziția oscilantă a unor partide parlamentare față de Legea învățământului. Unele dintre ele, inclusiv cele din "Convenția democratică" au votat-o iar acum, sub presiunea manifestațiilor studențești, pentru evitate scopuri și interese electorale, iau "noi inițiative legislative" de modificare a legii chiar în momentul când începe să se aplice. Desigur că sunt unele probleme de discutat, mai cu seamă în ce privește "interpretarea" dată legii - o interpretare "pro domo", când "contra", când "pentru" - dar întorsături de o asemenea manieră arată că la "școala democrației" mai au multe de învățat chiar cei care "fac și desfac" legile.

1) Paul-Henry Chombart de Lauwe, *Cultura și puterea*. Editura politică, București, 1982, pag. 75.
2) Idem, pag. 167.

ORA DE CURS

total) în numărul total al populației ocupate tinere a reprezentat și reprezintă una din cauzele vulnerabilității tinerilor, precum și ale trecerii lor în rândul șomerilor.

Forța de muncă a României este cunoscută prin calitățile sale de bună pregătire, caracterizată printr-un stoc de învățământ. Un factor pozitiv și cu valențe importante în viitor constă în nivelul mai ridicat de pregătire a populației ocupate tinere față de restul populației. De pildă, ponderea populației tinere care a absolvit învățământul liceal reprezintă, potrivit Recensământului din 1992, 39,5% din totalul acesteia, în timp ce, în cadrul populației totale, absolvenții învățământului liceal reprezintă numai 25,0%.

Cu toate acestea, 1,8% din totalul populației ocupate tinere sunt absolvenți numai ai învățământului primar, iar 0,7% nu au absolvit nici o școală, fiind deci, în parte, analfabeți. Cea mai mare parte a acestora se regăsește în mediul rural. Acestui aspect negativ este necesar să i se acorde o atenție specială în viitor, mai ales în condițiile fenomenului de abandonare a școlii manifestat în ultimii ani.

Analiza structurii populației inactive tinere evidențiază o pondere însemnată a persoanelor casnice (20,7% din total), ceea ce semnaleză o rezervă importantă de forță de muncă, precum și existența unei categorii de tineri pensionari și de tineri întreținuți de alte persoane sau de către stat (6,4% din total) care necesită o atenție și o protecție socială specială. Totodată, marea concentrare a elevilor și, mai ales, a studenților în mediul urban (75,8% din total) ridică probleme complexe privind cazarea celor ce provin din alte localități, în cămine și condiții acceptabile în stadiul actual al nivelului de trai al populației.

Un aspect deosebit al situației tinerilor îl constituie nivelul lor de trai. Acesta este afectat pe de o parte, datorită nivelului mai scăzut al veniturilor obținute îndeosebi din salarii, iar pe de altă parte, datorită faptului că ponderea tinerilor în cadrul șomajului este preponderentă. Un sondaj efectuat, la mijlocul anului 1995, în cadrul unui lot reprezentativ de 35 societăți comerciale din șase județe ale

țării, a evidențiat că salariații tineri în vârstă de până la 25 ani aveau salarii cu cca. 25% mai reduse decât media pe ansamblul societăților comerciale analizate, iar salariații tineri în vârstă de 25-29 ani aveau salarii mai reduse cu 20%. Situația șomerilor tineri de lungă durată, ca și a tinerilor absolvenți de învățământ mediu sau superior care beneficiază de ajutorul de integrare profesională este mult mai dificilă. Aceste ajutoare (60-70% din salariul minim pe țară, respectiv 45.000-52.500 lei/lună) sunt total insuficiente, neputând acoperi nici măcar cheltuielile minime de existență (81.072 lei/lună, în condițiile prețurilor din luna august 1995, pentru o persoană adultă activă).

Problemele actuale, deosebit de complexe, cărora trebuie să le facă față tinerii, în această etapă, sunt deosebit de grave.

Criza de credibilitate a valorilor care se manifestă astăzi pe plan social, spiritual și moral, afectează în mare măsură generațiile tinere. Pierderea respectului pentru ceea ce înseamnă normalitate socială, dacă nu este stopată din vreme, face posibilă și încurajează apariția unor fenomene grave - anarhismul comportamental, alcoolismul, consumul de droguri, pornografia, prostituția etc. - care afectează cu precădere adolescenții și tinerii și care vor avea în viitor repercusiuni grave asupra întregii societăți. La toate acestea se adaugă criza suportului existențial economic exprimată prin deteriorarea continuă a condițiilor de viață și a nivelului de trai. Lipsa de perspectivă privind integrarea socio-profesională a tinerilor a condus și se manifestă în continuare printr-o gravă criză de identitate. În cele din urmă, aceasta se regăsește în sentimentul inutilității sociale. Iată de ce problematica tineretului trebuie să-și găsească un loc prioritar în cadrul oricărui program de politică socială și de protecție socială oferit societății. Ideea fundamentală care trebuie să fie urmărită în acest context constă în recunoașterea faptului că tineretului trebuie să i se creeze condițiile pentru a-și pune în valoare capacitatea de muncă, de inițiativă, de performanță și de creație pentru a-și putea ocupa locul convenit în societate.

Tineretul nostru în fața unor mari probleme: ale țării, ale sale

Dr. IOSIF BATI,

Institutul de Cercetare în domeniul Muncii și Protecției Sociale

Analiza problemelor specifice tineretului presupune, înainte de toate, o definire, o caracterizare a acestei categorii a populației. Studiile efectuate

în această privință definesc tineretul ca fiind un grup socio-uman situat la intersecția între copilărie și faza adultă, care ocupă un loc bine precizat de formare și afirmare socială, diferit de cel al celorlalte grupe de vârstă. Ținând seama de prevederile Constituției României referitoare la limita de vârstă minimă pentru angajarea ca salariați (15 ani), de durata diferitelor forme de învățământ, de momentul intrării în câmpul muncii și de încheierea căsătoriei, pot fi luate în considerație două categorii de vârstă pentru caracterizarea grupului socio-uman al tineretului și anume: tinerii între 15-24 ani și tinerii între 15-29 ani. A doua categorie de vârstă poate fi considerată mai cuprinzătoare și mai în măsură să furnizeze concluzii generalizatoare.

Pornind de la această caracterizare, studiul categoriei tineretului relevă un număr important de probleme a căror soluționare este de actualitate.

Astfel, chiar de la limita minimă de vârstă a acestei categorii, respectiv de la vârsta de 15 ani împliniți, apar unele probleme legate de găsirea unor soluții adecvate de protejare și de pregătire pentru intrarea în viața activă a muncii sau de continuare a edu-

cației. Această problemă se conturează în condițiile în care ciclul de învățământ obligatoriu prevăzut de Legea învățământului este de opt ani și, deci, pentru mulți tineri, încheierea acestuia are loc la cca. 14 ani.

Un alt fenomen, cu reverberații sociale importante, legate de trecerea în perioada adultă a tinerilor, este căsătoria. Întemeierea unui cămin, pe baza încheierii căsătoriei, înregistrează în ultimii ani o tendință clară de deplasare spre grupa de vârstă între 25 și 29 ani. Acest fenomen ilustrează problemele acute pe care le întâmpină tinerii în perioada actuală privind consolidarea din punct de vedere material sau, mai bine zis, întârzierea acesteia, datorită procesului general de sărăcire a populației, veniturilor scăzute și lipsei acute de locuințe.

Prin extinderea menționată a limitei de vârstă la 29 ani pentru caracterizarea categoriei tineretului, se constată o creștere semnificativă a numărului și a ponderii tinerilor de la 16,9% la 23,7% la 1 iulie 1993, grupa de vârstă între 25-29 ani reprezentând peste 1,5 milioane tineri. Această creștere semnificativă a ponderii reflectă, într-o bună măsură, măsurile de forțare a natalității la finele anilor '60. Studiul acestui fenomen are semnificații deosebite pentru

soluționarea unor probleme specifice pe care le ridică integrarea economică și socială a tineretului, în prezent și mai ales în viitor.

Analiza structurii șomerilor din țara noastră evidențiază că mai mult de jumătate din numărul total al acestora este reprezentat de tineri sub 29 ani, din care majoritatea sunt fete sau femei tinere. Din totalul șomerilor tineri, aproape jumătate au studii medii sau superioare. Restrângerea ariei șomajului juvenil constituie una din problemele cele mai acute de soluționat atât în prezent, cât și în viitor, pentru integrarea economică și socială a tineretului din țara noastră. Prognozele elaborate privind evoluția populației active și ocupate până în anul 2020 evidențiază că problemele ocupării forței de muncă tinere se vor agrava. De aici emană necesitatea elaborării din timp a unor măsuri active și a creării unor condiții pentru auto-protecția, protecția socială a tineretului în perspectivă. Structura socială a populației ocupate tinere evidențiază apariția, adevărat încă firavă, a categoriei patronilor (0,2 % din total la Recensământul din 1992) și a lucrătorilor pe cont propriu (9,6% din total). Totodată, ponderea foarte ridicată a salariaților tineri (85,6% din

- OPINII -

Democrația poate fi amenințată?

Prof.dr. MARIN VOICULESCU

În epoca informaticii și a telecomunicațiilor internaționale, inovația, adaptabilitatea și receptivitatea la ceea ce se petrece în economia mondială sunt factori esențiali în menținerea capacității de concurență.

După opinia unor teoreticieni atrași de un model "neautoritarist", instituirea prematură a democrației politice ar permite opoziției să blocheze măsurile riguroase necesare instituirii unui sistem economic bazat pe principiile pieței; așadar, numai o mână de fier ar putea aplica reformele economice care creează fundamentul unei treceri treptate la democrație.

Sistemele democratice se bucură de superioritate nu numai în privința legitimității lor în gândirea majorității oamenilor și a atracției lor ideologice, ci și în privința puterii economice și militare. Ken Jowitt, profesor la Universitatea California, aduce o convingătoare contraargumentație la această viziune a "triumfului democrației". Jowitt susține că decesul brusc al uneia dintre cele două tabere - democratică și autoritară - nu va duce la o ascendență firească și necontestată a celeilalte tabere, ci la o retrasare radicală a tuturor granițelor de politică internațională anterior fixe. După el, falimentul leninist nu numai că a facilitat dezintegrarea Uniunii Sovietice, ci are, de asemenea, toate șansele să dezleagă conflicte etnice deschise și să ducă la retrasarea granițelor naționale ale popoarelor care fuseseră înainte supuse puterii imperiale sovietice; destrămarea imperiilor poate duce la erupții noi ale unor conflicte de mult latente între popoarele anterior supuse.

Argumentația lui Jowitt nu se mărginește la explicarea faptului că prăbușirea comunismului poate duce la o sporire a conflictelor militare locale și la retrăsări ale hotarelor; el susține că vidul creat de "lichidarea" comunismului ar putea fi lesne inundat de ideologii noi. Democrația liberală, afirmă Jowitt, nu se poate impune ca ideologie dominantă unică, "întrucât ridică impersonalitatea rațională la rangul de principiu organizator al vieții sociale"; ea nu satisface anumite deziderate umane fundamentale.

În consecință, "Occidentul va fi cu regularitate martor la mișcări atât interne, cât și externe consacrate distrugerii sau reformării lui, mișcări care, sub o formă sau alta, vor pune accent pe idealuri de apartenență de grup, comportament expresiv, colectivitate solidară și acțiune eroică". Așa cum observă Jowitt, liberalismul va face întotdeauna ca multe ființe umane să nu fie mulțumite și va cauza, deci, puternice mișcări antiliberale; bineînțeles, nu se știe dacă vreuna dintre aceste mișcări poate reuși să se bucure de succesul economic și forța de atracție fără de care nu poate concura cu succes liberalismul.

În pofida gradului ei înalt de popularitate, democrația nu e lesne de menținut, mai ales în țările sărace. În cazul în care majoritatea țărilor pornite de curând pe drumul democrației renunță la acest drum în schimbul unor versiuni de autoritarism, s-a putea să fim martori la un reviriment al concepției că democrația nu este un sistem practicabil sau adecvat în cazul țărilor subdezvoltate, dar ideea că ea constituie singura formă de guvernare potrivită pentru țările avansate și prospere va persista.

Atâta vreme cât pe scena mondială nu își face apariția un rival ideologic capabil să concureze eficace cu democrația, șansele răsturnării ei sunt minime.

Supremația democrației poate fi amenințată numai de către o ideologie cu aspirații universale și care poate să ajungă la putere într-o țară avansată, în sens economic, sau puternică, în sens militar.

Printre ideologiile menționate frecvent drept pretendent la rolul de concurență de temut se înscrie naționalismul, care se bucură în prezent de un reviriment în multe țări ale lumii; el nu este o ideologie universalistă, ci o categorie care înglobează nenumărate fenomene specifice; totodată, naționalismul nu dictează un tip anumit de orânduire politică.

Trecând la ideologiile religioase, este evident că islamismul radical sau fundamentalist constituie în mod clar cel mai mare rival al democrației.

Un alt concurent posibil al democrației ar fi un reviriment al comunismului, ceea ce este puțin probabil. Cu toate acestea, natura și soarta regimurilor care se vor

instala ca urmare a prăbușirii comunismului în fosta Uniune Sovietică și într-o serie de țări est și central europene vor avea o importanță decisivă pentru viitorul democrației.

Un alt eventual teren propice apariției unei ideologii capabile să rivalizeze cu democrația îl constituie Japonia și celelalte țări necomuniste din Răsăritul Asiei (Coreea de Sud, de pildă); aceste țări au reputat succese economice spectaculoase, dar sistemele lor politice funcționează într-un mod destul de deosebit de cele democratice occidentale, pentru că ele sunt axate pe un partid politic dominant; sistemele est-asiatice par să implice, de aceea, concurență în obținerea puterii de stat, dar nu alternare în deținerea puterii și o participare la conducerea de stat limitată la cei care fac parte din partidul "dominant".

De asemenea, o criză socială sau economică în S.U.A. ar avea un efect nefast asupra soartei democrației în întreaga lume; așadar, imperativul primordial al americanilor ar trebui să fie - așa cum sunt de părere nu puțini doctrinari și politologi americani - "repararea" țesăturii orânduiri lor democratice.

Laboratorul de psihodiagnostic și psihologie experimentală al Facultății de Sociologie-Psihologie

CARACTER FUNCȚIONAL, DOTARE MODERNĂ

Lector dr. PAULA CONSTANTINESCU-STOLERU

Facultatea de Sociologie - Psihologie a Universității "Spiru Haret" a organizat în acest an universitar un nou laborator - cu funcții didactice și științifice importante pentru studenți - LABORATORUL DE PSIHODIAGNOSTIC ȘI PSIHLOGIE EXPERIMENTALĂ.

Conceput inițial ca un laborator de psihodiagnostic, care să permită inițierea studenților în domeniul testării psihologice moderne (bazată pe posibilitățile complementare ale calculatoarelor), laboratorul și-a extins funcționalitatea sa didactică la domeniile psihologiei școlare și ale orientării profesionale (psihodiagnosticul vocațional). Totodată, aparatele prezentate în laborator se extind, ca sferă de aplicabilitate, de la domeniul psihodiagnozei la sfera modelelor experimentale computerizate.

Deschiderea spre modernitate în domeniul tehnicilor de examinare psihologică este prezentă, în concepția laboratorului nostru, prin utilizarea calculatoarelor într-o nouă viziune, punându-se în valoare modelele computerizate de psihodiagnostic.

Prin utilizarea unor "echipamente tehnice" moderne, introduse în interiorul calculatorului, s-a realizat extinderea funcționalității acestuia în concordanță cu metodologia demersului de examinare psihologică și psihodiagnostic computerizat.

Astfel, prin programe corespunzătoare, unele teste de inteligență, de atenție, de reactivitate psiho-motrică, precum și chestionarele de personalitate (sau alte tehnici de examinare psihologică) se pot prezenta (în laborator) prin intermediul calculatorului care nu se limitează doar la prelucrarea rezultatelor.

Calculatoarele au fost dotate, de asemenea, cu programe de analiză statistică modernă, utile pentru cercetările psihosociologice și, mai ales, pentru verificarea științifică a

pe plan internațional cu privire la studiul științific al profesiei de psiholog.

Prin vocația sa, psihologia, ca știință, este experimentală și presupune cunoașterea universului psihologic concret al individualității umane. Analiza științifică a profesiei de psiholog, realizată de Educational Testing Service (Center for occupational and professional assessment, New-Jersey, pentru SUA și Canada) a evidențiat spectrul responsabilităților și competențelor solicitate în activitățile psihologilor practicieni din principalele lor domenii aplicative (psihologie clinică; școlară; industrial-organizațională; consiliere psihologică). Acest studiu a demonstrat faptul că, pentru ansamblul domeniilor aplicative ale psihologiei, un rol important revine pregătirii în sfera psihodiagnozei. Sunt importante anumite tipuri de abilități sau competențe în acest sens, legate de responsabilitățile fundamentale ale psihologului: cercetare și "măsurare" psihologică; evaluare; intervenții psihologice în consiliere sau asistență psihologică, în servicii psiho-socio-organizaționale etc.

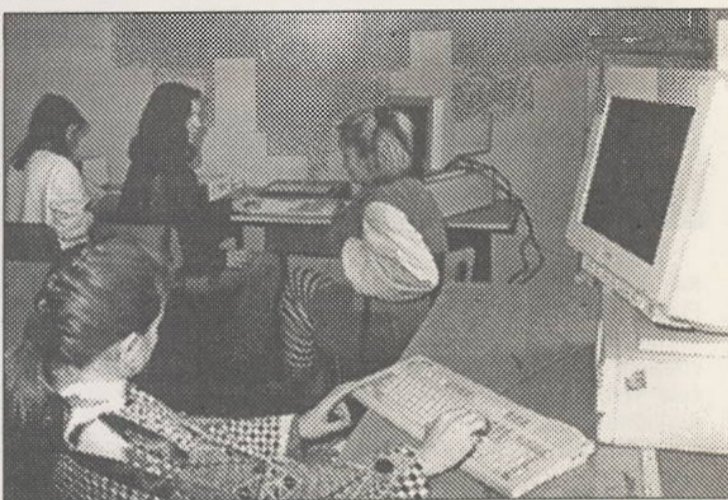
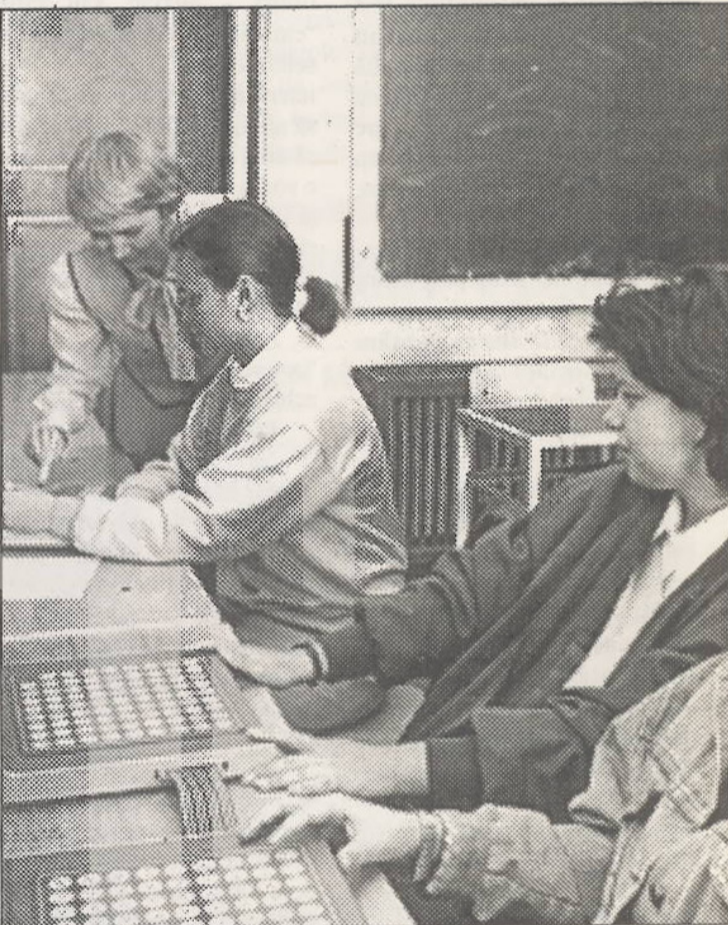
Formarea capacităților de proiectare a unor cercetări și de realizare a unor experimente adaptate la modalitățile moderne de utilizare a calculatoarelor în cercetarea științifică (mai ales, în domeniul psihodiagnozei, al testărilor și

evaluărilor psihologice) constituie unele din finalitățile didactice pe care le au în atenție activitățile desfășurate cu studenții în cadrul Laboratorului de Psihodiagnostic și Psihologie Experimentală.

Ne-am propus și o anumită tematică de cercetare științifică privind modernizarea metodologiei examinărilor psihologice, prin valorificarea resurselor informaticii și, mai ales, a modelelor experimentale și de psihodiagnoză, computerizate.

Laboratorul va realiza, totodată, și unele activități de consiliere academică, de îndrumare a studenților în vederea realizării unor referate și cercetări științifice, precum și a elaborării lucrărilor de licență.

Activitățile desfășurate cu studenții în laborator se bucură de un larg interes, prezintă atractivitate și valoare instructiv-formativă. Nu puțini studenți desfășoară și activități suplimentare în cadrul acestuia, cu caracter de cerc științific cu profil aferent domeniilor psihodiagnozei, ale orientării școlare și profesionale; cercetările lor vor fi valorificate și în cadrul lucrărilor de diplomă. Se vedește astfel deschiderea studenților față de funcționalitatea complexă a laboratorului și în raport cu aspectele de modernitate în domeniul metodelor și tehnicilor de investigație psihologică și psihodiagnostic.

REVISTA

OPINIA
națională

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP
Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ.
Mariana IONIȚĂ

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3000 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat poștal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația „România de Măine”, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista „OPINIA NAȚIONALĂ” se află înscrisă în Catalogul de presă „RODIPET” la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, Sect.1, București - România.

*"Mult e dulce și frumoasă
limba ce-o vorbim..."*

1. I. - D-le profesor, nu vi se pare că, în ultima vreme, a cam scăzut interesul față de cultivarea limbii române?

R. - Ba da, însă în împrejurările actuale faptul e în mare măsură explicabil.

2. I. - De ce?

R. - Pe de o parte, fiindcă unele ziare, al căror rol în privința cultivării limbii este evident, amestecă, dacă se poate spune așa, cuvinte "domnești", cum ar zice un ardelean, cu mahalagisme și chiar cu termeni de argou, ceea ce pe unii cititori îi amuză. E în această atitudine și o reacție, puțin cam simplistă, ce-i drept, dar o reacție la constrângerile teribile de aspre la care gazetarii și publicul cititor erau supuși nu de mult, cum prea bine știm.

Citește, de exemplu, cineva într-un ziar că un sportiv a fost **gras plătit** să facă un anumit lucru. Dacă e fără prea multă cultură, e dispus apoi să spună așa și în împrejurări în care formula e deplasată. Acesta e un caz și încă unul, ca să zic așa, "blînd".

Alteori, se folosesc termeni pretențioși, de exemplu, citim într-un cotidian că unei instituții i s-a cerut: "Să **instrumentăm** noi că asociații au fost necinstiți". Fără îndoială, așa trebuie să fi spus cel întrebător, deși mai limpede era nu să **instrumenteze**, ci să **dovedească**.

3. I. - Dar ce putea să facă cel care a redat întocmai spusele persoanei întrebate?

R. - Să-l roage să-i spună cum vine "treaba" asta cu **instrumenta**? Am auzit și noi adesea pe unii reporteri de la radio punând unor cetățeni de pe stradă fel de fel de întrebări, unele derutante pentru omul preocupat de cine știe ce griji ale sale.

Poate că **instrumenta** n-a devenit încă o obsesie. În schimb, **finaliza** face ravagii. Nu se mai miră nimeni - cu

**Dar
acum,
cât
o iubim?**

**Acad. Ion Coteanu
răspunde la întrebările
"Opinie naționale" și
propune să se constituie
o comisie de cultivare a
limbii române.**

excepția celor care se ocupă de limbă - auzind sau citind: "cazurile să fie finalizate prin sentințe judecătorești". Foarte interesant! Altfel spus "cazurile să ajungă la final" sau "cazurile să aibă o finalitate"? Nu cumva e vorba de ceva mult mai simplu și anume "cazurile să fie încheiate, eventual, rezolvate sau soluționate prin sentințe judecătorești?"

Altădată citim că niște "controale se finalizează". Iarăși echivoc!

Probabil că **finaliza** va avea o soartă asemănătoare cu **aniversa**, căci chiar zilele acestea am auzit că **se aniversează** 110 de ani. Aici e și mai curios lucru, căci, ca să spun țărănește, se vede de la o poștă că **aniversare** e vorba de **ani**. De ce nu vor vrea unii să spună "se sărbătorește 110 ani" sau "se împlinesc 110 ani"?

În fine, ca să închei cu această categorie, aș mai da un exemplu de exprimare pretențioasă în care se vede și dorința de a impresiona. Într-o reclamă publicată în ziar, se spune că un automobil de o anumită marcă are - ce credeți? - un **funcți-**

onalism perfect! Ce-ar fi să întrebăm pe un șofer "ce funcționalism are mașina dumitale?"

4. I. - Nu vi se pare că toate cazurile de felul acestora se datorează unor imitații, că provin din limbi străine?

R. - Desigur. O dovedesc firmele, foarte multe. Din fericire nu toate. Ați mai văzut undeva vorba **băcănie**? Nu-i așa că nu? S-a terminat aproape cu totul cu firme ca **La carul cu bere** sau **La calul bălan**. Chiar de a mai rămas ici-colo câte una, e o raritate și nu-i dau numele să nu se creadă că-i fac reclamă.

Dar fiindcă veni vorba de reclame - scrise și publicate tot în ziare, văzînd unele în limbi străine, m-am întrebător "oare în ce publicații cotidiene sau săptămînale din străinătate voi avea și eu o dată plăcerea să citesc o reclamă în românește?"

5. I. - De nu mă-nșel, în Franța există în privința aceasta și dispoziții legale.

R. - Da. Ai dreptul să publici în periodice în altă limbă, cu condiția obligatorie s-o reproducă paralel în franceză.

6. I. - E un mod de cultivare a limbii, nu?

R. - Firește!

7. I. - Credeți că e posibilă o asemenea dispoziție legală și la noi?

R. - Aceasta depinde de interesul și respectul față de limba națională, iar interesul față de ea trebuie stimulat. E datorită oamenilor noștri de cultură care au observat și ei situații de felul celor discutate de noi acum să se străduiască să constituie o comisie de cultivare a limbii române, mai bine spus să constituie comisia prevăzută în preocupările Academiei Române, dar să fie mult lărgită, să se bucure nu numai de contribuția lingviștilor, ci și a literaților, a oamenilor de știință, a profesorilor de limba română și să colaboreze cu Societatea de științe filologice.

Vasile Alecsandri

Mihai Eminescu

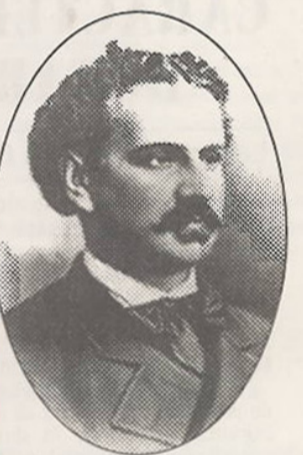
*Făuritori
ai eternității
românești*

Tudor Arghezi

Mihail Sadoveanu

Alexandru Odobescu

Liviu Rebreanu

Diplome europene

Reprezentantul permanent al României pe lângă Consiliul European a semnat, recent, mai multe convenții europene cu conținut educațional, între care cele referitoare la echivalarea diplomelor universitare, a perioadelor de studii în învățământul superior, la recunoașterea academică a titlurilor universitare ș.a. Momentul ca atare reprezintă mai mult decât o "alinieră" la standardele europene în materie de educație universitară. Este, de fapt, un rezultat firesc al confruntării realităților românești cu o seamă de norme și exigențe occidentale din toate sferile de activitate. Și dacă în domeniul comunicațiilor sau al calității unor produse siderurgice, bunăoară, a căror modernizare și competitivitate presupun tehnologii de vârf (până de curând prohibite în exportul

către Europa Răsăriteană), asemenea convenții de colaborare, ca de la egal la egal, sunt mai greu de realizat în domeniul educației universitare suntem, ca să spunem astfel, la noi acasă. Însăși capacitatea de a ne asuma normele și parametrii, care stau la baza acestor convenții europene, arată că sub raportul calității educației universitare ne putem compara cu orice altă țară occidentală. O lungă perioadă retrospectivă, de efort românesc consacrat cu prioritate învățământului, primește astfel girul autenticității și exigenței europene. Este mai mult decât un succes de moment. Este un semn distinctiv că evoluția spirituală a României a avut și are un profund sens european, mult mai elocvent, fiind vorba despre pregătirea și utilizarea resurselor umane, decât un anumit sincro-

nism economic sau chiar politic.

Trebuie, deci, să ne măsurăm meritele, ca și limitele, după alte criterii, mai precis decât cele ale aparenței și ale factorului conjunctural. Raportat la un asemenea parametru de competitivitate, gestul unor țări europene de a cere vize românilor pentru a călători în spațiul lor primește, iată, o altă conotație când știm că sistemul nostru de pregătire a specialiștilor este, calitativ, cel puțin echivalent cu al lor. Identificăm în gestul ca atare mai degrabă o contradicție în viziunea de ansamblu a lumii occidentale, decât o carență a evoluției noastre.

Și tocmai această analiză matură alimentează concluzia, de nobil orgoliu, că aderarea României la amintitele convenții presupune și multă autoexigență, cu respectarea unui standard calitativ al vieții educaționale sub care nu se mai poate coborî. Altminteri, am putea avea surprize dintre cele mai mari, între care și un șomaj intelectual

românesc sub presiunea, abil întreținută, a diplomelor străine echivalente. Și mai presupune, poate chiar în primul rând, **consensul politic** în favoarea sprijinirii prioritare a învățământului.

Să nu uităm, de pildă, că împrumuturile contractate de România, pentru reformarea învățământului, din partea Băncii Mondiale și a Uniunii Europene, au fost acceptate numai după ce experții străini au evaluat la fața locului capacitățile noastre externe și au **condiționat** împrumuturile de anumite obiective. Iar consecințele pe termen lung ale acestor condiții nimeni nu le-a analizat la noi spre a cunoaște integral și virtuțile, dar și serviciile unor asemenea împrumuturi. Odată cu echivalarea diplomelor, ușor ni s-ar putea impune specialiști din afară, sub motivul că ei înțeleg, să zicem, o valență suplimentară de pregătire, valență a cărei minimalizare sau chiar anulare ne-au fost condi-

ționate anterior de către experții străini.

"Scenariul" pare puțin probabil, dar cum în vremea noastră chiar și cele mai incredibile scenarii prind viață în Europa Centrală și de Răsărit, se cuvine să fim pregătiți pentru orice eventualitate. Și România are acest atu formidabil pentru a ține piept unor asemenea demersuri: este calitatea remarcabilă a învățământului său, este valoarea deosebită a corpului său profesoral, este setea de împlinire prin știință și cultură care însuflețește o foarte mare parte din tineretul nostru.

A veghea pentru ca asemenea valori să nu se demonetizeze printr-o eventuală inflație de atestare, la adăpostul căreia să ni se infiltreze tot felul de corpuri străine, constituie necesara atitudine corelativă la procesul de echivalare a diplomelor universitare.

MIHAI IORDĂNESCU